

Miljöprogram 2019-2030

Godkänd av stadsfullmäktige 23.4.2019

Innehåll

Inledning.....	2
Målgrupp och innehåll.....	2
Genomförande och uppföljning.....	2
Agenda 2030.....	3
Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda.....	3
Mål-Minska klimatutsläppen och hållbar energi för alla.....	4
Miljömål 1.....	4
Mål - Hållbar konsumtion och produktion.....	6
Miljömål 2:.....	7
Miljömål 3:.....	7
Mål: Hållbar stadsutveckling för en god livsmiljö.....	8
Miljömål 4:.....	9
Mål: Rent vatten och hav.....	10
Miljömål 5:.....	11

Inledning

Vi lever i ett globalt samhälle och saker vi gör i Mariehamn kan ha effekt på andra sidan jorden – både på gott och ont. Staden bär ett stort ansvar för en hållbar samhällsutveckling.

Hållbar utveckling har flera dimensioner. Ålands lagting har antagit en definition av hållbar utveckling som omfattar fyra dimensioner: den miljömässiga (ekologiska), den sociala, den kulturella och den ekonomiska. Alla fyra dimensioner är viktiga och behöver samspela för att en hållbar utveckling ska kunna nås. Syftet med detta miljöprogram är att ge en samlad beskrivning av hur staden tar ansvar för de globala och regionala hållbarhetsmål som är kopplade till miljö.

Miljöprogrammet har tagits fram utifrån FN:s globala mål för en hållbar utveckling så kallad Agenda 2030 samt beaktat utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland.

Målgrupp och innehåll

Miljöprogrammet avser verksamheter som staden kontrollerar, dvs. stadens egen förvaltning med beslutande organ samt stadens dottersamfund. Även om huvudfokus är verksamheter som staden kan kontrollera syftar programmet också till att vara riktgivande för andra områden som staden kan påverka. Dit hör förutsättningarna för staden invånare att leva miljövänligt samt stadens engagemang i olika samarbeten.

Programmet innehåller en riktgivande miljöpolicy och 4 stycken övergripande miljömål. Till målen finns kopplade indikatorer, vilka används för att följa upp förverkligandet av målen. Programmet avser perioden 2019 – 2030. Programmets genomförande förutsätter ett utvecklings- och åtgärdsarbete som nämnder och förvaltningar enligt stadens miljöledningssystem förutsätts beakta i sin årliga planering.

Genomförande och uppföljning

Mariehamn stads miljöarbete följer ett miljöledningssystem enligt den internationella standarden ISO 14001.

Alla beslutande organ och verksamheter oavsett organisatorisk nivå har ett ansvar för att var för sig och i samarbete bidra till att miljöprogrammet förverkligas. Samtliga nämnder ska i sina verksamhetsplaner redovisa hur de avser att bidra till att staden når sina mål samt i sin uppföljning visa hur arbetet går.

En miljökoordinator ska utses inom varje sektor och bolag. Miljökoordinatören ska få strategisk utbildning. Koordinatorernas uppgift är att följa upp sektorns åtgärder samt att rapportera till stadsledningen som ansvarar för att sammanställa uppföljningen och redovisa till ett bokslut.

Planering och uppföljning av åtgärder och indikatorer görs i stadens ordinarie verksamhetsplaneringssystem. Uppföljning sker således i såväl tertiärrapporter som verksamhetsberättelser. Uppföljning av stadens miljöarbete och miljöprestanda ska också redovisas till anställda och allmänheten.

Miljöprogrammet ska revideras vart fjärde år.

Agenda 2030

I september 2015 antog FN:s generalförsamling en ny universell agenda för hållbar utveckling, Agenda 2030¹. Agendan består av 17 utvecklingsmål och 169 delmål. De globala målen är övergripande och behöver konkretiseras på lokal nivå. Att koppla det egna arbetet till de globala målen är ett bra sätt att belysa hållbarhetsfrågornas globala dimension och synliggöra betydelsen av lokala åtgärder i en global kontext.

Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda

Ålands landskapsregering har utformat en utveckling- och hållbarhetsagenda² (nedan ÅUH) med sju strategiska utvecklingsmål som ska uppnås 2030.

De strategiska utvecklingsmålen är:

1. Välmående människor vars inneboende resurser växer.
2. Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället
3. Allt vatten har god kvalitet
4. Ekosystem i balans och biologisk mångfald
5. Attraktionskraft för boende, besökare och företag
6. Markant högre andel energi från förnyelsebara källor och ökad energieffektivitet
7. Hållbara och medvetna konsumtions och produktionsmönster

¹ www.globalamalen.se eller <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=49313&culture=sv-FI&contentlan=3>

² <https://www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/hallbar-utveckling/utvecklings-hallbarhetsagendan>

Miljöpolicy för Mariefhamns stad

I Mariefhamns stad ska vi arbeta tillsammans för en god livsmiljö och en hållbar utveckling. Miljöhänsyn ska vara en självklar del i beslut i alla nämnder, styrelser och verksamheter i stadens regi.

Mariefhamns stad ska vara en föregångare på miljöområdet och arbeta målmedvetet för hållbar utveckling.

Tillsammans ska vi minska vår miljöpåverkan, både i vårt interna miljöarbete och i våra olika uppdrag att driva verksamhet till nytta för medborgarna. Vi ska skapa en god livsmiljö för alla som bor, arbetar i eller besöker Mariefhamn – nu och i framtiden. Miljöarbetet ska vara en naturlig del i vårt dagliga arbete och det är självklart att vi ska uppfylla lagar och krav som berör vår verksamhet.

Genom att driva på utvecklingen och visa på goda exempel vill vi inspirera och underlätta för medborgare, företagare, intresseorganisationer med flera att minska sin miljöpåverkan. Ett framgångsrikt miljöarbete förutsätter att vi utbyter kunskap och utvecklar samarbete med andra aktörer i samhället.

Genom ständiga förbättringar förebygger och minskar vi den negativa miljöpåverkan som beror på vår verksamhet.

Mål-Minska klimatutsläppen och hållbar energi för alla

Varför detta inriktningsmål?

Koppling till Agenda 2030

Klimatförändringarna är ett verkligt och obestridligt hot mot hela vår civilisation. Utsläppen av växthusgaser fortsätter att stiga och som följd riskerar vi att nå en genomsnittlig global uppvärmning som överstiger två grader, vilket skulle få allvarliga konsekvenser för ekosystem, havsförurning, mänsklig säkerhet, matproduktion, vattentillgång, hälsa och ökad risk för naturkatastrofer.

Tillgång till hållbar, tillförlitlig och förnybar energi och rena bränslen är en förutsättning för att kunna möta flera av de utmaningar världen står inför idag som fattigdom, klimatförändringar och en inkluderande tillväxt. En stor del av jordens befolkning har inte tillgång till el, samtidigt som efterfrågan på energi globalt väntas öka med 37 procent till år 2040.

Koppling till Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda:

- Markant högre andel energi från förnyelsebara källor och ökad energieffektivitet.

Målbild 2030

Mariehamns stad är energismart genom att använda sig av både innovativ teknik och människors förmåga. Stadens verksamheter har optimerat sin energihushållning och använder endast förnybara bränslen. I Mariehamn finns goda förutsättningar för smarta energival. Stadens transportsystem främjar det hållbara resandet. Kollektivtrafiken har utvecklats och mariehamnarnas möjlighet att även resa hållbart sjövägen har stärkts. Stadens medarbetare reser hållbart i tjänsten.

Miljömål 1.

De totala växthusgasutsläppen till följd av uppvärmning, el och transporter i stadens verksamheter ska minska, genom minskad energiförbrukning och ökad andel förnybar energi, till år 2030 med minst 90 procent jämfört med referensåret 2002.

Fakta: Växthusgaser och koldioxid

Atmosfären runt jorden består av flera olika gaser. Vissa av gaserna bland annat vattenånga koldioxid metan och lustgas är så kallade växthusgaser. Utan den naturliga växthuseffekten skulle jorden vara ungefär 30 grader kallare än den är idag. En av de viktigaste växthusgaserna är koldioxid. För att kunna jämföra olika gaser med varandra räknas deras klimatpåverkan om till koldioxidekvivalenter det vill säga hur mycket koldioxid som skulle ge motsvarande klimatpåverkan. Metan är en mycket kraftigare växthusgas än koldioxid dess påverkan är 34 gånger så stor som för koldioxid. Lustgas är 298 gånger starkare än koldioxid. När mängden växthusgaser i atmosfären ökar förstärks växthuseffekten. Det är som att lägga en extra filt över jorden vilket leder till att jordens medeltemperatur ökar. Det är den här temperaturökningen som kallas global uppvärmning och den globala uppvärmningen är orsaken till att klimatet förändras.

Indikatorer

1. Totala utsläpp av koldioxid från kommunal verksamhet (ton/år).
2. Koldioxidutsläpp från kommunal verksamhet per invånare (kg/invånare/år).
3. Totala koldioxidutsläpp från stadens fastigheter (ton/år).
4. Koldioxidutsläpp/m² i stadens fastigheter (kg/m²/år)
5. Andel förnybar energi i stadens verksamheter (%)
6. Total energianvändning - kommunala fastigheter (kwh/år)
  - a. Produktion av solceller på kommunala fastigheter (kWh/år).
  - b. Produktion av biogas (kWh/år).
7. Köpt energi per m² i stadens fastigheter (kWh/m²)
8. Energianvändning per behandlad m³ avloppsvatten (kWh/m³).
9. Koldioxidutsläpp från körning i tjänsten med egna eller stadens fordon (ton/år).
10. Koldioxidutsläpp från upphandlade transporttjänster (ton/år).
11. Kollektivtrafik
  - a. Antal resor per körd km
  - b. Koldioxid per rest km

Mål - Hållbar konsumtion och produktion

Varför detta inriktningsmål?

Koppling till Agenda 2030

12.3 Halvera matsvinnet i världen. Till 2030, halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd.

12.4 Ansvarsfull hantering av kemikalier och avfall. Senast 2020 uppnå miljövänlig hantering av kemikalier och alla typer av avfall under hela deras livscykel, i enlighet med överenskomna internationella ramverket, samt avsevärt minska utsläppen av dem i luft, vatten och mark i syfte att minimera deras negativa konsekvenser för människors hälsa och miljön.

12.8 Öka allmänhetens kunskap om hållbara livsstilar. Senast 2030 säkerställa att människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen.

14.1 Till 2025 förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen.

6.6 Skydda och återställ vattenrelaterade ekosystem. Senast 2020 skydda och återställa de vattenrelaterade ekosystemen, däribland berg, skogar, våtmarker, floder, akviferer och sjöar.

Koppling till Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda

- Hållbara och medvetna konsumtions- och produktionsmönster
- Ekosystem i balans och biologisk mångfald
- Attraktionskraft för boende, besökare och företag

Målbild 2030

Mariehamns stad och stadens dottersamfund köper endast miljöklora varor och tjänster och sluter kretsloppen. Stadens medarbetare tar tillvara sina möjligheter att förbättra miljön och ger goda förutsättningar för dem som bor och verkar i staden att agera miljöklora. Det är lätt att göra rätt.

Miljömål 2:

Öka andelen ekologiska livsmedel, minst 75 procent av de livsmedel staden köper in ska vara ekologiska senast 2030.

Miljömål 3:

Vid anskaffning av varor och tjänster ska minst 60 respektive 40 % vara upphandlade genom att miljömässigt relevanta och uppföljningsbara krav har ställts i upphandlingen.

Indikatorer:

1. Andel ekologiska livsmedel.
2. Andel miljömärkta varor.
3. Andel miljönärkta tjänster.
4. Koldioxid per producerad portion mat i stadens kök (Co2/portion)
5. Matsvinn per portion producerad mat i stadens kök
6. Andelen klimatsmarta rätter på matsedlarna i stadens kök.
7. Inköpt mängd kött i kommunal verksamhet i kg.
8. Inköpt vattenmängd/invånare.
9. Andelen miljöcertifierad nybyggnation i stadens regi.
10. Medelkoncentrationen av bly, kvicksilver och kadmium i avloppsslammet.
11. Insamlat hushållsavfall per invånare.

Fakta: Klimatsmarta livsmedel

Att välja klimatsmarta livsmedel handlar om att välja livsmedel som orsakar lägre växthusgasutsläpp än andra. Att till exempel välja vegetariskt istället för kött, eller att välja kyckling istället för nötkött.

Fakta: Miljömässiga varor och tjänster

Med miljömässiga tjänster avses tjänster utförda av företag, som kan redovisa att de i sin verksamhet tillämpar trovärdiga rutiner för miljöstyrning t.ex. ISO 14001, EMAS eller motsvarande. Med miljömässiga varor avses varor som uppfyller kriterier föreskrivna för miljömärkningar för varans användningsområde, t.ex. Svanen, Bra Miljöval, Energiklass A, KRAV och LUOMU eller annars kan anses hållbara ur ett livscykelperspektiv.

Mål: Hållbar stadsutveckling för en god livsmiljö

Varför detta inriktningsmål?

Koppling till Agenda 2030

11.7 Skapa säkra och inkluderande grönområden för alla. Senast 2030 tillhandahålla universell tillgång till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser, i synnerhet för kvinnor och barn, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

11.6 Minska städernas miljöpåverkan. Till 2030 minska städernas negativa miljöpåverkan per person, bland annat genom att ägna särskild uppmärksamhet åt luftkvalitet samt hantering av kommunalt och annat avfall.

15.5 Skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer. Vidta omedelbara och betydande åtgärder för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.

Koppling till Ålands utveckling- och hållbarhetsagenda:

- Allt vatten har god kvalitet
- Ekosystem i balans och biologisk mångfald
- Attraktionskraft för boende, besökare och företag

Målbild 2030

Stadsmiljön har utvecklats så att den bebyggda miljön i Mariehamn erbjuder en god livsmiljö där resurser och markområden nyttjas på ett hållbart sätt och med ekosystem i balans. Mariehamns grönområden har bevarats och utvecklats till en sammanhängande grönstruktur som bidrar till artrikedom, biologisk mångfald, och stärker motståndskraften i ekosystemet. Det är nära till naturen. I stadsmiljön finns attraktiva parker och stränder som bjuder in till rekreation för människor i alla åldrar. Stadens verksamheter bedrivs i lokaler som svarar upp mot höga krav vad gäller miljö och hälsa. Utomhusmiljöer som används av stadens verksamheter är sunda, inspirerande och naturnära. Våtmarker med biologisk mångfald och god ekologisk status finns tillgängliga i stadsmiljön. Staden har utvecklats till ett samhälle som står robust inför klimatförändringar. Stadens sårbarhet inför effekterna av klimatförändringar är minimerad.

Miljömål 4:

Utveckling av stadens markanvändning genomförs på ett sätt som säkrar närhet till grönområden, biologisk mångfald, möjlighet till en hållbar livsstil samt motståndskraft inför klimatförändringar.

Indikatorer

1. Grönplan (plan för grönområden) utarbetad senast år 2020 (Ja/nej)
2. Strategi för klimatanpassning utarbetad senast 2021 (Ja/nej)
3. Andel invånare som har högst 300 meters gångavstånd till ett grönområde
4. Andel meter gång- och cykelväg per invånare
5. Cykelresor. Antal cyklister (dygnsmedeltrafik) i centrala Mariehamn.
6. Bilresor - Antalet bilar som passerar Ålandsvägen under vardagsmedeldygn.

Fakta: Biologisk mångfald

Begreppet biologisk mångfald betonar betydelsen av variationsrikedom, att vi har ett landskap med många olika naturtyper, olika arter, och en stor genetisk variation inom arterna. Förenklat kan det beskrivas som ett mått på hur många olika levande organismer det finns.

Fakta: Klimatanpassning

Klimatanpassning, eller anpassning av samhället till ett föränderligt klimat handlar om att samhällets robusthet och förmåga att hantera klimatförändringarna måste öka, för att undvika kostnader i samband med de pågående klimatförändringarna.

Mål: Rent vatten och hav

Varför detta inriktningsmål?

Koppling till Agenda 2030

14.1 Till 2025 förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen.

6.6 Skydda och återställ vattenrelaterade ekosystem. Senast 2020 skydda och återställa de vattenrelaterade ekosystemen, däribland berg, skogar, våtmarker, floder, akviferer och sjöar.

Koppling till Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda

- Allt vatten har god kvalitet
- Ekosystem i balans och biologisk mångfald
- Attraktionskraft för boende, besökare och företag

Målbild 2030

Mariehamns stad värnar om stränder, naturtillgångar och kustvatten genom en hållbar vattenförvaltning. Tillförseln av näringsämnen och föroreningar till hav från stadens verksamheter och från hela det geografiska området Mariehamn har minimerats. Hit känner man sig välkommen att uppleva den åländska skärgården på ett hållbart och nära sätt.

Miljömål 5:

Miljöpåverkan från staden på kustvatten, stränder, vattendrag minskas.

Indikatorer

1. Andel vattenförekomster i staden med god ekologisk status.
2. Halt av totalfosfor i havsvatten vid provtagning i Slemmern och Svibyviken.
3. Halt av totalkväve i havsvatten vid provtagningar i Slemmern och Svibyviken.
4. Siktdjupet i i Slemmern och Svibyviken
5. Andelen tjänligt vatten på stadens officiella badplatser
6. Halt av PCB och dioxin i fisk.
7. ramtagen plan för vattenområden (blåplan) senast år 2021 (Ja/nej)
8. Andelen bräddningar till recipient från ledningsnät. totalvolym

Fakta: Bräddning

Att släppa ut orenat spillvatten (avloppsvatten) från ledningsnätet till närmaste sjö eller havet kallas att brädda. Bräddning orsakas oftast i samband med inläckage av vatten till ledningsnät från kraftiga regn eller av strömavbrott vid pumpstationer.